

שבת פרשת צו

שבת הגדול

י' ניסן תשפ"ג

גיליון מס' 60
מומלץ להדפיס את העלון לקראת שבת

הרב מנשה וינר

חג הפסח או חג המצות

ישנו בלבול שעלול להגיע מלימד הפסוקים בעניין מועד היציאה ממצרים.

בספר שמות (י"ב, מ"א-נ"א) משמע שעם ישראל יצא ממצרים ביום את הפסוק היוצא דופן (מ"ב) "ליל שְׁמֹרִים הוא לה' לְהוֹצִיאֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", ניתן להסביר בכך שהלילה היה ליל שימורים, ובעקבותיו יצאו ביום.

בספר דברים (ט"ז, א'-ו') משמע שהעם יצא בלילה. את הפסוק היוצא דופן (ג') "למען תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם", ניתן לפרש כך ש"יום" הכוונה ל"יממה" (אך ישנו קושי לפרש זאת על המקומות שכתוב בהם "בעצם היום הזה").

אף לפירוש זה מתעוררת קושיא רצינית, כאשר ה' מצווה את בני ישראל בספר שמות (י"ב, כ"ב) "וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר". מהפסוק משמע שלא יתכן שבני ישראל יצאו בלילה.

בספר ויקרא (כ"ג, ה'-ו') נאמר: "בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים פֶּסַח", ו"בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת". ישנה כאן סתירה חזיתית - האם פסח הוא בי"ד בין הערביים או בט"ו ביום? בספר במדבר (כ"ח, ט"ז-י"ז) שוב מופיעה אותה סתירה. ואף בספר דברים (ט"ז, ז') ישנו עניין מוזר: "וּבִשְׁלֹשָׁה וָאַכְלָתָּ... וּפְנִיתָ בִּבְקָר הַקֹּהֲלֶתָ לְאֶהֱלֶיךָ" - זהו, נגמר פסח? אין איסור תחומין? הרי זה יום טוב!

על כן דורש הספרי "לבוקרו של שני" (מובא ברש"י). דהיינו, לאחר שהזכרנו כבר בוקר אחד בפסוק ד' באנו לדבר כעת על בוקר ט"ז. האם זה הפשט העולה מהפסוקים? מדוע אם כן התורה כתבה את הדברים בצורה כזאת?

כך גם בענין אכילת מצה. בפסוק ח' נאמר: "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מצות" - ומה עם היום השביעי? "ובימים השְׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לֶה' - לְהַיָּדֹק לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה". והרי בפסוק ג' כתוב: "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עִלְיוֹ מַצּוֹת".

אלא יש לומר שישנם שני חגים נפרדים - חג הפסח וחג המצות. חג המצות זמנו שבעת ימים, מתחיל בט"ו ומסתיים בכ"א. חג הפסח שונה, אך ההגדרה שלו יותר מורכבת. חג הפסח נחגג על יציאת מצרים - ועיקרו הקרבת קרבן הפסח.

יציאת מצרים היתה בתאריך שמורכב להבינו. הכל התחיל בי"ד בין הערביים - (הקרבת קרבן הפסח) עד חצות הלילה ואז נהיה בוקר. למעשה השתבשו כל סדרי הזמנים, ולכן מסובך להגדיר מתי זה "ממחרת הפסח". בשלב מסוים מסתיים חג הפסח ומתחיל חג המצות (יש חפיפה מסוימת בין הזמנים).

לכן בפסוק אמנם נאמר שלכאורה לאחר הקרבת קרבן הפסח (ז') "ופנית בבוקר והלכת לאוהליך" - מפני שחג הפסח נגמר. אך הלכה למעשה זה לא כך מכיוון שעדיין יש את חג המצות. לכן בירידה למציאות אנו דורשים את הפסוקים ועושים סדר בזמנים.

העניין המיוחד של ליל הפסח מתואר בזכריה גם על הגאולה (י"ד, ב' ז'): "וְהָיָה יוֹם אֶקֶד הוא יִבְדַּע לה' לא יום וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לְעַת עֲרֵב יְהִיֵּה אור". יש פסיחה מיוחדת מעל משוכת הזמן.

הפסוק שהגמרא מביאה (שמות י"ב, י"ח) "בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב" קשה גם מבחינה לשונית. מדוע התורה לא כותבת ט"ו אלא י"ד בערב?

הפסוק ממשיך "עד יום האחד ועשרים לחדש בערב" - האם אנו לא יכולים לחשב לבד כמה זה שבעה ימים?

אלא שהתורה לא רוצה שנתבלבל. ישנו כאן עירוב של שני חגים כפי שמופיע בפסוק הקודם: "ושמרתם את המצות" שזה בחינת חג המצות - "כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים" שזה בחינת חג הפסח.

יש בחינת חג פסח שמתחיל בי"ד ביום. ומאידך יש הוא אמינא שחג המצות יתחיל רק ביום למחרת. אם כן הלימד מהפסוק "בראשון" הוא לכאורה לא דווקא מילולי - אלא מיישב את הסתירה בין הפסוקים (חג הפסח - חג המצות) ומכאן ש"ביום הראשון" הוא י"ד.

יהי רצון שנזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו ויתקיים בנו הכתוב (ישעיה ס', י"ט): "לא יְהִיֶּה לָךְ עוֹד הַשְּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְלַנֶּגֶה הַיָּרֵחַ לא יֵאָדָר לָךְ וְהָיָה לָךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם וְאֵלֶיךָ לְתַפְאֲרָתְךָ".

מתוך שיעור של הרב שהועבר בתאריך כ"ב באדר תשס"ד. השיעור המלא נמצא באתר הישיבה.

פינת הילדים

חשינות חיפוש כפרשה וברשי"

(לאחר מציאת המושג בקשו בשולחן שבת מאבאמא להרחיב על המושג שמצאתם)

חוצים כְּאוֹר הַכּוֹא...

3. מה הנס בהתקלות העדה בפתח אהל מועד?

2. מי מקריב קרבן תודה?

1. מדוע כתוב כמה פעמים שאש התמיד תוקד על המזבח?

"הליכה לקראת הדבר מהווה ביטוי של דבקות למדריגתו ולמעלתו. על כן שבת שלפני יציאת מצרים מבטאת דרגה עליונה בהליכה לקראת גדולת יציאת מצרים, שהייתה מלווה בניסים ובנפלאות, והיא ביטוי לשלב יותר עליון שיתגלה בעתיד"

(מתוך שיעורו של הרב עוזי קלכהיים זצ"ל לשבת הגדול, מובא באתר "ישיבה")

החוויה שאנו חווים כיום בעם ישראל מובילה אותנו אל הלימוד הגדול ביותר שצריך להעמיק בו – **שהדרך לבנות דברים נצחיים היא לאט לאט וביסודיות.** בספר "לשם שבו ואחלמה", המלמדנו על היחס בין דרכי פעולת הרוע בעולם לדרכי פעולת הטוב, מוזכר הביטוי "לאט לאט" 285 פעמים.

אמנם אנחנו אומרים בתפילה "ומהר לגאולנו" ו"שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", אבל האבחנה היא בין "סור ורע" לבין "עשה טוב". היציאה מתוך מ"ט שערי טומאה צריכה להיות בחיפז, אך ה"עשה טוב" צריך להתקיים שלב אחרי שלב לאט לאט.

הנקודה הנוספת הקשורה לתקופתנו היא הפספוס הגדול שהרב קוק ניסה למנוע אך רצה הקב"ה בהשגחה עליונה המדינה הוקמה ע"י אנשים הרחוקים מתורה. בבחינת "חכם עדיף מנביא", הרב בחכמתו ראה למרחוק, וכך כותב הרב קוק (אגרות הראי"ה, קמ"ד):
"ואתה אדוני אתכבד להודיע, כי זה לי זמן הגון אשר בחנתי דרכי, ואדע נאמנה שכל תקות ישוב א"י, וכל תקות הצמחת קרן ישועה לישראל מציון, תלויה היא בנקודה אדירה זאת, שיאספו אלינו כחות טובים, לעסוק בבנין הרוחני והחמרי של ארץ ישראל... וכל מי שנקודת יראת שמים אמיתית בוערת בלבו, לא יוכל להיות שיתעלם מלבא לעזרת ד' ועמו. אל נא נאחר את המועד, אל נא נתן את הרומסים לרמוס כל היונקים, שרשי צמח-ד' העולים על אדמת הקודש... אם נעזוב את שעת הפשר, של התחלת התפתחות הישוב, והחלישות הגופנית והרוחנית וחסרון אמצעי המלחמה יבאו עד מרום קצם אצל שלומי אמונים שבארץ ישראל, והיד הרמה המחומשת בהפקרות דרכי הגויים, באין זכר לקדושת ישראל באמת, ומחשה את חרסתה בסיגים של לאומיות מזויפת בגורגרים של היסטוריה וחסד חבת השפה, המלבישה את החיים צורה ישראלית מבחוץ במקום שהפנים כולו הוא אינו יהודי, העומד להיות נהפך למשחית ולמפלצת, ולסוף ג"כ לשנתת ישראל וארץ ישראל, כאשר כבר נוכחנו ע"פ הנסיון – היד הטמאה הזאת תתגבר, אז אין די באר גדול האסון."

הרב קוק אומר דברים חריפים מאוד על שלומי אמוני ישראל שלא נענו לקריאה לבוא להקמת מדינת ישראל. מה שגרם למציאות של "משחית ומפלצת" אשר בעקבות כך "אין די באר גדול האסון".

המעבר שנדרש עכשיו מהדרך של בוני המדינה ללא זהות יהודית, לדרך של בניית מדינת ישראל בקדושה, הוא מעבר קשה מאוד. אנשים מסרו את נפשם על בניית מערכות המדינה – האקדמיה, המשפט, התקשורת ועוד, ועכשיו הם מרגישים שמנסים לקחת להם את זה. הגענו למציאות שהעם נסחף אחר התחושות הללו, וזה מראה כמה הן חזקות ולא ניתן להתעלם מהן.

ישנו מבט חשוב נוסף שמאזן ונותן לנו פרופורציה על המציאות, המובא בתנא דבי אליהו (פרק י"ג):

"אמר הקב"ה לישראל... מיום שבראתי את העולם וישבתי על כסא הכבוד שלי, שליש היום אני קורא ושונה, ושלש היום אני דן את הדין לכל העולם, ושלש היום אני עושה צדקה ואני זן ומפרנס ומכלכל את כל העולם כולו ואת מעשי ידי שבראתי בעולם. ואין לפני שחוק אלא שעה אחת בלבד, ואימתי יש לפני שחוק, בשעה שעבדו אומרים בואו ונעשה עמו מלחמה... על אותו השעה אני משחק שנאמר (תהלים ב'): 'למה רגשו גוים וגו' 'יושב בשמים ישחק וגו'."

אף במקום אחר יש לפני שחוק ואינו שחוק ממש, בשעה שפושעי ישראל מבקשים לבלעות את הכשרים שבהם שנאמר (תהלים י'): 'זומם רשע לצדיק וגו' מה כתיב אחריו: 'ה' ישחק לו כי ראה כי יבוא יומו'."

הקב"ה שוחק על הרשעה המבקשת לבלוע את הטוב. כשמביטים לעומק התהליכים האלווקיים, זה יכול להצחיק שאנשים חושבים שאם ישיבתו את המדינה זה ישיפע על המציאות והתהליכים האלווקיים – "יְיֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחָק ה' יִלְעָק לָמוֹ". זו תנועה נפשית בריאה לשחוק כשרואים את הניסיון של אנשים להתנגד להשגחה האלוקית על ארץ ישראל אשר "תְּמִיד עֵינַי ה' אֶל-לְהִיבָהּ בְּה' (דברים י"א, יב). אמנם יש בחינה שזו מציאות קשה, שבהא כתוצאה מחוסר השותפות שלנו ושל אבותינו ורבותינו בהקמת המדינה, כאמור, אך אין ספק שהכל מתזמן מאת ה' – כשלא צריך את כל הטייסים אז כמה מהם יעזבו. ואם יש אנשים נוספים שהארץ מקיאה אותם עם רכושם ומפעליהם, זה לא יעצור את התהליך האלוקי. "יְיֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחָק" ואנחנו יחד איתו.

עלינו להפנים שעסק התורה הוא זה שמניע את העולם. כך נברר את הטוב מן הרע. זו המשימה הגדולה ביותר של חיינו.

הגמרא במסכת שבת אומרת (דף פ"ט ע"א): "אמר רבי יהושע בן לוי: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו: משה, אין שלום בעירך? אמר לפניו: כלום יש עבד שנותן שלום לרבו? אמר לו: היה לך לעזרני! מיד אמר לו: 'וְעַתָּה יְגַדֵּל נָא פֶּה ה' פֶּאֶזְרֵךְ דְּבָרְךָ' (במדבר י"ד, י"ז)."

הקב"ה אומר למשה רבנו שתפקידו לעזור כביכול לקב"ה ע"י השלום. בעולמות העליונים אין אפשרות לעשות שביטות, "וְיִיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבֵת" (בראשית ח' ב"ב). אך בעולם שלנו, עולם של מחלוקת, שבו כל אחד שבוי בתוך הדעות וה"טעויות הבסיסיות" שלו – השלום, זו התרומה שאנו יכולים "לתת" לעולם העליון, ע"י העמקה בנשמת התורה המחברת שמים וארץ ומאחדת בין עניינים שבחיצוניותם נראים כסותרים או מנותקים חלילה.

בפרשת השבוע ישנו פסוק שיש להעמיק בעניינו: "זאת התורה לעלה למנקה ולחַסְטָא וְלְאַשֵׁם וְלַמְלוֹאִיִּם וְלְזָבַח הַשְּׁלָמִים" (ויקרא ז', ל"ז). יש בפסוק זה שלושה צמדים של קרבתות: עולה ומנחה, חטאת ואשם, מילואים וחבט שלמים.

האור החיים הקדוש מסביר את עומק הדברים:
"ואמר 'זאת התורה', תועלתיה אשר תסובב קריאתה – 'לעולה', פירוש שבאמצעותה תתעלה השכינה שהיא בחינת כנסת ישראל. 'למנחה', תיבה זו סובלת כמה פירושים וכולן צודקין, לשון מנוחה ולשון נחת, ולשון הנחה... 'לחטאת ולאשם' הם שני בחינות הברורין, האחד חלקי הקדושה שירדו למטה ממדרגתם בתחילה בעולם התהו, כנגדם אמר 'לחטאת', והשניה חלקי הנשמות שנושקו מאדם בחטאו, כנגדם אמר 'לאשם', כי התורה חוקי לשני בחינות אלו **בלרם במקום ירידתם. ולא בירור לבד אלא גם יכוננם במקום שנחסרו ממנו, והוא אומר 'ולמלואים' למלאותם במקומם, זה כנגד ניצוצות שירדו... 'ולזבוח השלמים' – זה הזבוח יצרו. והזביחה הוא שינצחנה ובחינת הנצחון הוא בורר ממנו בחינת הטוב אשר אנס מאדם הראשון. והנה בחינה זו היא מעלה גדולה אשר יתעצם ליבוח יצרו... **ואין מציאות להשגה זו זולת באמצעות התורה** כאומרם (קידושין דף ל' ע"ב) 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, וכן אמרו (שם): 'אמר הקדוש ברוך הוא בראתי לכם יצר הרע בראתי לו תבלין שהיא התורה'."**

'העולה' – זו העלייה וההתרוממות בחינת ה"עשה טוב" – חיזוק נשמת התורה ע"י עסק התורה.

'המנחה' – עניינה המנוחה והעיכול של הדברים. יש לפעול בנחת ולא בחיפזון. כך אנו בונים את אישיותנו ואת עמנו מתוך התבוננות על הדברים.

'לחטאת ולאשם' – עניינם ה"נפילות". חטאת באה כתיקון לאדם שנפל לחיסרון אישי ולרוע. האשם עוסק יותר בנפילות חברתיות – 'אשם מצורע', 'אשם נזיר', 'אשם שפחה הרופה' וכדו'. כשאדם לא קולט נכון את המעמדות החברתיות, הוא נדרש לתקן זאת ע"י האשם. לענייננו, האשם מבטא את הפירוד והשנאה – כל ההתמדות החברתיות. התגלות הרשע והרוע לנגד עינינו יחד עם כל מי שנגרר אחריהם דורש תיקון בבחינת הקרבת קרבן אשם. תיקון זה מבחינתנו נעשה ע"י עסק התורה הכללית והחשיבה וההעמקה בשאלה כיצד בונים חברה בריאה מתוך תורה.

'למילואים' – הרב קוק מלמדנו שהמילואים עניינם החינוך מתוך מבט אל הנשמה (הסכמות הראי"ה עמ' 107). באותה פניקה הרב מדבר על הצורך להתנתק מהרעשים שסביבנו כדי להעמיק באמת של המציאות. חיזוק נשמת האומה ע"י עיסוק בנשמת התורה.

'לזבוח השלמים' – מחולק לשניים. ביעור הרע מן העולם, זביחת יצר הרע ע"י עסק התורה שהוא הנשק המיוחד שלנו מול יצר הרע, וכך יושלמו כל הברורים ויגיעו השלום והשלמות בבחינת השלמים ע"י עסק התורה.

צמדי הקרבתות שבפסוק זה מלמדים אותנו את דרכי התיקון והבנייה של עם ישראל באופן נכון ונצחי.

יחד עם תפילה על תקופתנו וכוונה ב"ברכת שים שלום", מבחינה מעשית חשוב לעשות שלום בינינו ולהרבות אווירה של חסד ואהבה בעם ישראל, וכמובן ללמוד תורה ולהעמיק בנשמתה ולהפיצה בעם ישראל, בשאיפה לשלמות המיוחלת.

מתוך השיעור שניתן ביום שלישי האחרון (ביום), השיעור המלא יעלה לאתר הישיבה בקרוב. ניתן למצוא את וידאו השיעור גם בקישור:
<https://youtu.be/nYJj8lrfz44>

